

Eerste brancherapportage onderzoek

Voor u ligt de eerste Brancherapportage Onderzoek aan hogescholen. Deze publicatie zal vanaf nu jaarlijks verschijnen en maakt deel uit van de verantwoordingsafspraken tussen de hogescholen en het Ministerie van OCW.

In deze eerste uitgave van Onderzoek aan hogescholen blikken we terug op het afgelopen decennium waarin het onderzoek door de introductie van lectoraten een enorme vlucht heeft genomen. Maar we kijken natuurlijk ook vooruit. De hogescholen hebben duidelijke ambities met het onderzoek. Bij het realiseren van die ambities trekken de hogescholen gezamenlijk op, waar mogelijk gebeurt dit met hogescholen in Europa. Want ook elders in Europa maken de 'Universities of Applied

Sciences', zoals hogescholen sinds 2008 in het buitenland heten, de transitie door van onderwijs- naar kennisinstelling. En niet voor niets: door het verbinden van onderwijs en onderzoek met de beroepspraktijk ontstaan nuttige en creatieve innovaties op de werkvloer van bedrijven en instellingen.

Deze brancherapportage maakt niet alleen zichtbaar hoe het onderzoek aan hogescholen zich ontwikkelt, maar laat ook zien

wat met het onderzoek wordt bereikt. Hogescholen verrichten onderzoek niet als doel op zich, maar willen het onderwijs en de beroepspraktijk via het onderzoek verbeteren en vernieuwen. Het onderzoek richt zich daarom op het analyseren en concreet oplossen van praktijk- en onderwijsproblemen. Nieuwe kennis wordt ontwikkeld en gedeeld binnen oude en nieuwe netwerken. Om die reden vindt het onderzoek altijd plaats in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven en publieke organisaties en wordt er samengewerkt met universiteiten en andere kennisinstellingen. Het onderzoek is zo een belangrijke impuls

voor onze kenniseconomie en innovatiekracht.

Het advies van de commissie Veerman over de noodzaak van toegepast onderzoek aan hogescholen voor de innovatie en concurrentiepositie van Nederland is kraakhelder. Met de uitgesproken ambitie van de regering om de aanbevelingen van de commissie Veerman te implementeren voelen de hogescholen zich gesteund om verder te gaan op de ingeslagen weg.

Doekle Terpstra
voorzitter HBO-raad

Een decennium onderzoek aan hogescholen

Rond de laatste eeuwwisseling bleek de positie van hogescholen in de Nederlandse kennisinfrastructuur sterk in beweging. Hogescholen gingen steeds meer samenwerkingsverbanden aan met bedrijven, organisaties en met andere kennisinstellingen. Daarmee wilden zij komen tot ontwikkeling en toepassing van

nieuwe kennis en nieuw onderwijs die optimaal zouden sluiten bij de behoefte in het werkveld. Deze beweging was van groot belang om het potentieel van hogescholen in de Nederlandse kennisinnovatieketen beter te benutten. Vanuit de politiek en de hogescholen werden ter bevordering hiervan diverse

maatregelen getroffen en initiatieven genomen. Het stimuleren van onderzoek bleek daarin een rode draad. Hiernaast een overzicht van de belangrijkste mijlpalen in deze beleidsmatige ontwikkeling van het afgelopen decennium.

Interview >

Jan Franssen, Commissaris van de Koningin in de provincie Zuid-Holland, is tevens voorzitter van de Stichting Kennisontwikkeling (SKO).

Wat gaat goed?

'Het is duidelijk dat, sinds de invoering van lectoraten, onderzoek een grotere plaats inneemt aan de hogescholen. Als tak van hoger onderwijs kan het hbo niet zonder onderzoek, maar dan wel onderzoek dat past bij het profiel van het hbo. In dat opzicht is de definitie van onderzoek, zoals de HBO-raad die hanteert in het BKO, een goede. Daarbij komen zaken als de verbinding naar het onderwijs en naar de beroepspraktijk goed uit de verf.'

BKO staat voor brancheprotocol kwaliteitszorg onderzoek en is in 2007 door de vereniging van hogescholen vastgesteld. Het praktijkgerichte onderzoek wordt daarin (kort samengevat) omschreven als onderzoek dat is geworteld in de beroepspraktijk en bijdraagt aan de verbetering en innovatie van die beroepspraktijk. Dit vindt plaats

door het genereren van kennis en inzichten, maar ook door het leveren van toepasbare producten en ontwerpen en concrete oplossingen voor praktijkproblemen. Daarbij is het onderzoek doorgaans multi- en of transdisciplinair van aard en ingebed in een scala van interne en externe organisatorische verbanden, met behoud van de wetenschappelijke betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zelf. Het onderzoek kent een nauwe relatie met het onderwijs via de bijdrage aan onderwijsactiviteiten, de professionalisering van docenten en curriculumvernieuwing. Doordat het onderzoek relevantie heeft voor - en impact op - de beroepspraktijk, het onderwijs en de bredere samenleving, vindt de verspreiding en publicatie van de kennis via vele uiteenlopende kanalen plaats en aan diverse doelgroepen.

Wat kan beter?

'De SKO heeft ruim acht jaar ervaring met het beoordelen van aanvragen voor lectoraten en twee jaar ervaring met het beoordelen van aanvragen voor een onderzoeksproject bij RAAK PRO. Door de jaren heen hebben we veel hele goede aanvragen gezien. Het merendeel van de hogescholen doet het prima. Maar er is ook een deel van de hogescholen dat er nog onvoldoende in slaagt om helder op papier te zetten wat men wil en hoe men dat wil realiseren. In het schrijven van onderzoeksvoorstellen valt dus nog winst te boeken. Daarnaast blijkt dat de verbinding naar de beroepspraktijk over het algemeen wel in orde is, maar dat bij een aantal hogescholen de doorwerking naar het onderwijs en naar de professionalisering van docenten - beide cruciale doelen van een lectoraat - nog veel beter kan. Het SKO ziet dus wat dat betreft nog een verschil tussen wat het brancheprotocol voorschrijft en de praktijk bij sommige hogescholen.'

Jan Franssen

Suggestie?

'Ik vind het gezien het voorgaande goed dat de HBO-raad doelen heeft gesteld om het kwalificatieniveau van het docentencorps te verhogen. Het zou daarnaast ook goed zijn om (bijvoorbeeld vanuit de HBO-raad) aan deskundigheidsbevordering bij hogescholen te gaan doen op het gebied van het schrijven van onderzoeksvoorstellen. Ook zouden hogescholen meer aandacht kunnen besteden aan de doorwerking naar het onderwijs en aan de professionalisering van de docenten.'

SKO en lectoren

In 2001 werd de onafhankelijke Stichting Kennisontwikkeling (SKO) onder voorzitterschap van dhr. J. Franssen, Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland, opgericht. Op basis van projectaanvragen van hogescholen bepaalde SKO aan welke lectoraten subsidie op basis van trekkingsrechten per hogeschool kon worden verstrekt. De lectoraten moesten de externe oriëntatie versterken, curricula verbeteren en vernieuwen, docenten professionaliseren en de kenniscirculatie en kennisontwikkeling op gang brengen. Het doen van gedegen onderzoek bleek daarbij al vrij snel de bindende schakel te zijn en de sleutel tot succes. Of, zoals de onafhankelijke evaluatiecommissie van lectoraten (o.l.v. prof. dr. C.M. Karssen, oud-rector magnificus van de Wageningen Universiteit) het formuleerde:

‘Op grond van deze evaluatie concludeert de commissie dat lectoraten die het accent leggen op systematische kennisontwikkeling zich, ook op het geheel van doelstellingen, het meest succesvol kunnen ontwikkelen. Dit betekent niet dat de andere doelstellingen dus minder belangrijk zijn. Hun ontwikkeling wordt echter geremd wanneer de kennisontwikkeling achterblijft. Het is van groot belang dat lectoraten een eigen langjarig onderzoeksprogramma ontwikkelen dat het accent legt op verdieping van kennis voor de professionele praktijk.’

Bekostiging

Voor langjarige onderzoeksprogrammering was het systeem van trekkingsrechten niet geschikt. Daarvoor was een andere vorm van financiering nodig. De hogescholen spraken met OCW af dat de subsidie voor lectoren per 2007 in de reguliere bekostiging van hogescholen opgenomen zou worden. Deze lump sum financie-

ring zou meer lange termijn en samenhangend onderzoeksbeleid binnen hogescholen mogelijk maken. Vanuit het belang van de hogeschool als kennisinstelling voor zijn omgeving zou meer massa kunnen worden gemaakt rond -al dan niet regionale- thema's en speerpunten. Als voorwaarde voor deze meer structurele bekostiging stelde OCW dat de hogescholen een landelijk stelsel voor onafhankelijke kwaliteitsbewaking van het onderzoek zouden invoeren.

De gezamenlijke hogescholen ontwikkelden dit stelsel in nauwe afstemming met de 'stakeholders' van het onderzoek en voerden het in 2009 in.

RAAK

De - eveneens voor onderzoek zeer relevante - subsidieregeling RAAK (Regionale Aandacht en Actie voor Kenniscirculatie) werd in 2004 in het leven geroepen. Deze werd door OCW toegekend aan de Stichting Innovatie Alliantie (SIA) voor de uitvoering. In het kader van de regeling verstrekt SIA subsidies aan projecten van hogescholen voor kennisuitwisseling en netwerkvorming met het werkveld. Ook bij deze projecten bleek onderzoek al snel onontbeerlijk. Dit leidde ertoe dat het accent in de subsidievoorwaarden steeds meer op onderzoek kwam te liggen. Niet voor niets zijn bij nagenoeg alle RAAK-projecten een of meer lectoren betrokken. Dit leidde in 2008 tot de regeling RAAK-PRO, die expliciet uitgaat van praktijkgericht onderzoek. De RAAK-projecten bevorderen de ontwikkeling van hogescholen als kennisinstellingen in hoge mate. In 2010 werd de door OCW afgevaardigde *Regeling bevordering kennisfunctie van hogescholen* dan ook aan SIA als uitvoerder toegekend. Daarmee is de continuïteit van de RAAK-projecten tot 2013 gegarandeerd.

De Stichting Innovatie Alliantie (SIA) is in november 2003 opgericht door MKB-Nederland, de HBO-raad, TNO, Novay en Syntens. Ook VNO-NCW is toegetreden tot de stichting. In de stichting zijn daarmee de organisatie van het midden- en kleinbedrijf, de noodzakelijke kennisleveranciers (nationaal en regionaal) en het intermediaire netwerk vertegenwoordigd. De stichting is opgericht om de kenniscirculatie tussen regionale partijen te bevorderen, in het bijzonder tussen kennisinstellingen als hogescholen, het mkb en publieke instellingen. Voorzitter van de stichting is dhr. drs. L.M.L.H.A. Hermans, voorzitter MKB Nederland.

Forum

Nadat ruim 300 lectoren bij hogescholen waren aangesteld werd in 2008 het Forum voor Praktijkgericht Onderzoek opgericht. Dit landelijke netwerk van lectoren staat onder voorzitterschap van prof. dr. M.S. Duinsteel (lector familie zorg Hogeschool Utrecht) en richt zich op de verdere vormgeving en maatschappelijke positionering van de lectoraten en daarbinnen het praktijkgericht onderzoek. Ook legt het netwerk dwarsverbanden tussen lectoren, vooral op onderzoeksinhoudelijk terrein en draagt het bij aan het verbinden van onderzoek, beroepspraktijk en onderwijs. Het forum heeft onlangs een gedragscode voor het handelen tijdens praktijkgericht onderzoek opgesteld voor alle hogescholen.

In 2010 is op initiatief van een kring van lectoren rond het thema 'Betekenis en Kwaliteit van Praktijkgericht Onderzoek' voor het eerst een prijsvraag voor het beste kennisproduct van het jaar uitgeschreven. Dit had twee redenen: 1) de ontwikkeling van kwaliteitscriteria voor de beoordeling van kennisproducten en 2) zichtbaarheid van praktijkgericht onderzoek door genomineerde kennisproducten via websites en media te promoten. Een jury van lectoren en kenniskringleden beoordeelde alle

Lectoraten die het accent leggen op systematische kennisontwikkeling kunnen zich, ook op het geheel van doelstellingen, het meest succesvol ontwikkelen.

inzendingen op criteria die de expertisecring had ontwikkeld op basis van een review van eigen kennisproducten. In totaal waren er vijftien inzendingen vanuit negen verschillende hogescholen. Uit deze inzendingen werden vijf producten genomineerd voor de prijs. Op het jaarcongres van de HBO-raad, in april 2010, is de prijs uitgereikt.

Europa

Ook op Europees niveau vond relevante netwerkvorming plaats ten behoeve van de ontwikkeling en positionering van onderzoek. Via het UASNET, het netwerk van Universities of Applied Sciences, werden daartoe diverse activiteiten ontplooid om visies, kennis, ervaringen en expertise te kunnen wisselen. Dit netwerk ontstond in 2004 in eerste instantie als een informele samenwerking tussen de nationale associaties van acht Europese landen waaronder de HBO-raad. Inmiddels zijn er elf landen aangesloten en ontwikkelt UASNET een eigen Europese agenda die oproept onderwijs, onderzoek en praktijk beter met elkaar te verbinden voor meer economische groei. Een belangrijk resultaat daarvan is dat tijdens

de Europese ministerconferentie te Leuven in april 2009 de ondubbelzinnige oproep is gedaan tot verdere versterking van de kennis- en onderzoeksfunctie van het Europese hogere beroepsonderwijs ten behoeve van innovatie.

'Higher education should be based at all levels on state of the art research and development thus fostering innovation and creativity in society. We recognise the potential of higher education programmes, including those based on applied science, to foster innovation. Consequently, the number of people with research competences should increase. Doctoral programmes should provide high quality disciplinary research and increasingly be complemented by interdisciplinary and inter-sectoral programmes. Moreover, public authorities and institutions of higher education will make the career development of early stage researchers more attractive.'
Bron: Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009

Investerings

In 2009 verschenen uitgebreide onafhankelijke evaluaties vanuit zowel SKO als SIA. Als reactie hierop nodigde de Minister van OCW de hogescholen uit een toekomstplan voor het praktijkgerichte onderzoek van hogescholen op te stellen. Citaat uit de brief:

'De evaluaties tonen aan dat er de afgelopen zeven jaar veel is gebeurd op de hogescholen. De lectoren zijn niet meer weg te denken uit het hoger onderwijs en het praktijkgericht onderzoek is volop in ontwikkeling. (...) Ik deel uw mening dat de evaluaties verdere ontwikkeling aanmoedigen.'

De hogescholen legden hun gezamenlijke onderzoeksambities voor de toekomst vast (zie verderop) en boden de Minister in april 2010 een hierop aansluitend investeringsplan aan. In diezelfde maand bracht de Commissie Veerman advies uit aan de minister van OCW in het rapport *Differentiëren in drievoud*. De commissie pleit hierin onder meer voor extra investeringen in het onderzoek van hogescholen. Aanbeveling 4 van de commissie Veerman:

'In de overtuiging dat - een goede benutting van - onderzoek onmisbaar is voor de concurrentiepositie van een land en dat al het hoger onderwijs vervlochten moet zijn met onderzoek, pleit de commissie voor een gerichte investeringsimpuls in het onderzoek aan universiteiten én in toegepast onderzoek aan hogescholen.'

Canon van mijlpalen

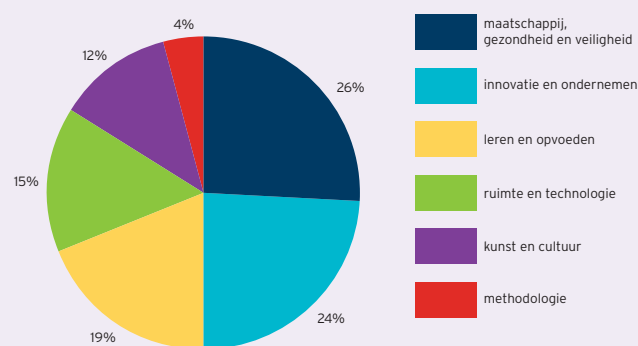
Jaar	Mijlpaal
2001	Start eerste lectoraten (SKO verdeelt de subsidie)
2004	Start eerste RAAK-projecten (SIA verdeelt de subsidie)
2007	Structureel onderzoeksgeld vanaf nu via Lump Sum
	Oprichting Forum voor Praktijkgericht Onderzoek
2009	Invoering Kwaliteitszorgstelsel voor onderzoek aan hogescholen
	Tijdens de Europese ministerconferentie te Leuven wordt de ondubbelzinnige oproep gedaan tot verdere versterking van de kennis- en onderzoeksfunctie van het Europese hogere beroepsonderwijs.
	De minister van OCW nodigt de hogescholen uit een toekomstplan voor het praktijkgerichte onderzoek van hogescholen op te stellen.
2010	Subsidieregeling bevordering kennisfunctie hogescholen
	Onderzoeksambities in publicatie <i>Naar een duurzaam onderzoeksklimaat</i> (HBO-raad)
	Hogescholen bieden OCW hun gezamenlijke investeringsplan aan met een belangrijk accent op onderzoek.
	Commissie Veerman brengt advies uit aan de minister van OCW in het rapport <i>Differentiëren in drievoud</i> . De commissie pleit voor extra investeringen in het onderzoek van hogescholen en universiteiten

Higher education should be based at all levels on state of the art research and development thus fostering innovation and creativity in society.

Thema's

Bij praktijkgericht onderzoek door hogescholen vervullen lectoren een cruciale rol. Een lector geeft leiding aan een kenniskring (lectoraat). Rondom de lector is een groep onderzoekers - waaronder docenten - werkzaam die praktijkgericht onderzoek uitvoert binnen een bepaald thema. Dat zorgt voor een goede kruisbestuiving tussen de beroepspraktijk en hogescholen. Het praktijkgericht onderzoek van lectoren richt zich op een grote diversiteit aan maatschappelijke en economische thema's. Ongeveer een kwart van de lectoren richt zijn of haar onderzoek op de domeinen 'maatschappij, gezondheid en veiligheid' en 'innovatie en ondernemen'.

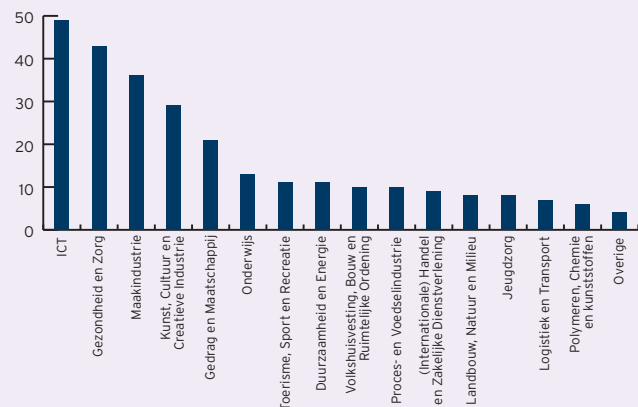
Fig. 1.1 Lectoren ingedeeld naar hoofdthema

Bron: Lectorenbank 2010, Forum voor Praktijkgericht Onderzoek

Een nadere specificatie van deze domeinen wordt zichtbaar via de RAAK-projecten (die voor 95% verbonden zijn aan een lectoraat). Deze richten zich op thema's als ICT en de maakindustrie maar ook op maatschappelijke thema's als gezondheidszorg, gedrag en maatschappij, onderwijs en jeugdzorg.

Fig. 1.2 RAAK-projecten ingedeeld naar subthema

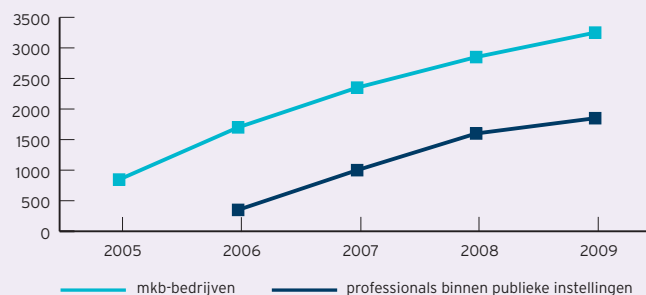
Bron: RAAK-monitor 2010

Samenwerking met het werkveld

Een belangrijk uitgangspunt van praktijkgericht onderzoek bij hogescholen is de samenwerking met het bedrijfsleven en publieke instellingen. Kennis komt immers tot stand in een interactieve samenwerking tussen hogescholen en de beroepspraktijk. Hogescholen kunnen daarbij een belangrijke rol vervullen in de totstandkoming van 'communities of practice', waarin docenten/onderzoekers, professionals uit de praktijk en studenten samenwerken om de beroepspraktijk te innoveren. De RAAK-projecten zijn een effectief instrument gebleken om samenwerkingverbanden te stimuleren tussen hogescholen, het mkb en publieke instellingen. Dit blijkt uit de grote stijging tussen 2005 en 2009 van het aantal mkb-bedrijven en publieke instellingen die samenwerken met hogescholen in het kader van RAAK. Deze stijging draagt bij aan de doelstelling van het Innovatieplatform dat in 2016 één op de vier innovatieve mkb-bedrijven in Nederland samenwerkt met een kennisinstelling.

Fig 1.3

Aantal bij RAAK-projecten betrokken mkb-bedrijven en publieke instellingen

Bron: RAAK-monitor 2010

Interview >

Loek Hermans, voorzitter MKB-Nederland en tevens voorzitter van de Stichting Innovatie Alliantie.

Wat gaat goed?

'Toegepast onderzoek wordt in toenemende mate niet alleen meer gestuurd vanuit de lectoraten maar ook vanuit het bedrijfsleven. Dat vind ik een hele goede zaak. We zijn er nog niet maar als ik de situatie vergelijk met een paar jaar geleden is er een enorme verbetering. Dat zie je ook terug in de RAAK-aanvragen die bij SIA binnenkomen. Aanvankelijk ging het initiatief voor een belangrijk deel van de hogeschool uit, maar het moet natuurlijk niet alleen om onderzoek gaan dat de hogeschool van belang vindt. Het werkt niet als een hogeschool bedenkt welk onderzoek zij wil verrichten en daar dan vervolgens een of twee bedrijven bij gaat zoeken. Dat is niet het doel van toegepast onderzoek. Maar ik zie dat lectoren zich steeds bewuster worden van de specifieke vragen en behoeftes van bedrijven in de regio waardoor de samenwerking sterk is verbeterd, ook de samenwerking met kleine bedrijven.'

Wat kan beter?

'Er moeten nog veel meer bedrijven betrokken raken bij toegepast onderzoek. Hogescholen moeten laten zien wat ze te bieden hebben, laat je best practices zien! Maak bedrijven duidelijk wat er allemaal mogelijk is op de hogescholen. Op die manier trek je ze over de drempel. Hogescholen moeten ook niet afwachten maar erop af gaan, contacten leggen en zichzelf presenteren. Vertel wat je wel en niet kunt bieden, geef aan op

Loek Hermans

welke gebieden de hogeschool onderzoek kan verrichten en of er belangstelling is om zaken te doen. Daarnaast moeten MKB-Nederland en VNO-NCW hun leden duidelijk maken dat zij voor toegepast onderzoek bij de hogeschool moeten zijn. Wij moeten toegepast onderzoek blijven promoten en laten zien dat hier geweldige kansen voor ondernemers liggen.'

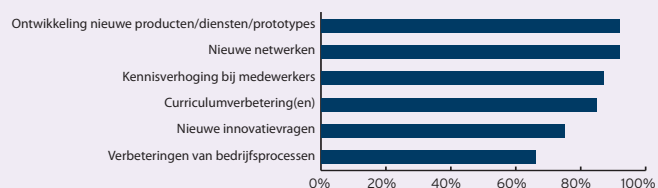
Suggestie?

'SIA wordt de volgende jaren waarschijnlijk voortgezet, het is een van de meest succesvolle allianties tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven. Ik vind het belangrijk dat er veel aandacht en geld blijft voor de private sector. Als er gekeken wordt naar het handhaven of uitbreiden van budgetten moet het primaat bij de private sector liggen.'

Toegevoegde waarde

Het praktijkgericht onderzoek levert zowel voor de hogeschool als het mkb belangrijke resultaten op. De RAAK-mkb projecten zijn daarvan een illustratie. Figuur 2.4 geeft een aantal voorbeelden weer van de daarbinnen behaalde resultaten. Nieuwe producten, diensten en/of prototypes zijn vaak uitkomsten van RAAK-mkb projecten (92%). Ook vindt curriculumverbetering (86%), de start van nieuwe netwerken (87%) en verbetering van bedrijfsprocessen (66%) plaats.

Fig. 1.4 Voorbeelden resultaten RAAK-mkb

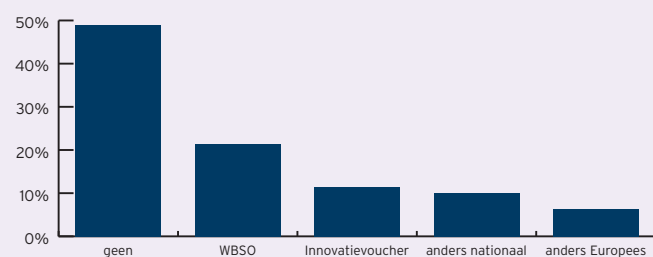

Bron: RAAK-monitor 2010

De kennis van hogescholen blijkt voor het mkb een belangrijke bron voor innovatie. Meer dan de helft van de mkb-ers, die betrokken zijn bij een RAAK-project, heeft namelijk nog niet eerder gebruik gemaakt van een innovatiesubsidie. De regeling bereikt een groep mkb-ers die nog niet via andere subsidies tot innoveren werd bewogen. Daarnaast blijkt dat slechts 28% van de mkb-bedrijven die deelnemen aan RAAK-projecten een eigen Research & Development afdeling heeft.

Fig. 1.5

Innovatiegedrag ondernemers: gebruik van innovatiesubsidies bij RAAK-ondernemers

WBSO: De WBSO is een fiscale stimuleringsregeling waarmee de Nederlandse overheid een deel van de loonkosten voor Research & Development compenseert.

Bron: RAAK-monitor 2010

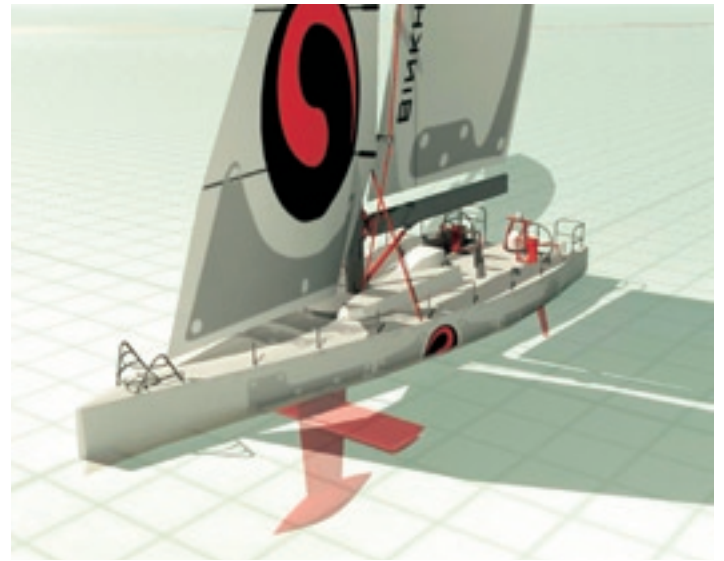
Interview >

Binkhorstdesign BV

Rechtop varende zeilboot

Marcel Binkhorst is de eigenaar van Binkhorstdesign, een ingenieursbedrijf dat zich bezighoudt met innovatieve projecten. De werkzaamheden bestaan uit het opstellen van concepten tot het volledig detailleren van complete productielijnen. Voorbeelden zijn volautomatische bollenplantmachine's en systemen waarmee zeilschepen rechtop kunnen varen. Voor het laatste project heeft Binkhorst de hulp van het Innovatielab van de Hogeschool Amsterdam ingeschakeld. Het Innovatielab is een hoogwaardig uitgerust laboratorium waar tweede-, derde- en vierdejaars studenten van het domein Techniek werken aan innovatievragen van het mkb. Het Innovatielab wordt ondersteund met een subsidie in het kader van de RAAK-regeling.

Het project rond de rechtop varende zeilschepen heet Amorfin, ofwel, vleugel zonder vorm. 'Normaal wordt een zeilboot schuin gedrukt door de wind, maar wij hebben iets verzonden waarmee de boot volledig rechtop blijft waardoor hij ook een veel hogere snelheid kan bereiken', legt Binkhorst uit. 'Vorig jaar heb ik het concept van het systeem bij het Innovatielab neergelegd en daar zijn vier groepen studenten mee aan de slag gegaan. Twee daarvan hebben dat concept gecontroleerd, de derde groep heeft naar het veiligheidsaspect gekeken en de vierde groep heeft de confi-

guratie doorgerekend. Op basis van de bevindingen van de vier groepen in combinatie met eigen onderzoek heb ik patent aangevraagd.'

Harde innovatie

Over de samenwerking met de hogeschool en de studenten is Binkhorst heel tevreden. 'De studenten waren enorm gemotiveerd. Het gaat natuurlijk ook om iets dat tastbaar is, een product dat echt op de markt komt.' Die markt is bijvoorbeeld te vinden bij het competitiezeilen (de wedstrijdreglementen verbieden een dergelijk systeem niet) en in de luxe recreatie. Binkhorst noemt als sprekend voorbeeld de oliesjeiks die hun zeilschepen volzetten met gouden tafeltjes en kristallen servies. 'Dan is het natuurlijk niet de bedoeling dat de boot scheef gaat liggen waardoor alles om kan vallen', lacht Binkhorst. 'Extra uitdaging is ook dat het bij dit product om harde innovatie gaat, om iets dat er nog niet is. Stel dat je bijvoorbeeld een nieuwe inklapbare kerstboomstandaard moet ontwerpen die maar 200 gram mag wegen, dat is een heel ander soort innovatie. Studenten leren bij dit soort

opdrachten bovendien niet alleen ontwerpen maar ook om te documenteren en een goede onderbouwing te geven van het onderzoek dat ze verricht hebben. Daar zit ik als ondernemer ook op te wachten, juist die gegevens fungeren als basis voor verder ontwerp.'

Lerende ondernemer

'Als ondernemer werk je met theorieën die voor jou vanzelfsprekend zijn. Als je deze theorieën aan anderen moet uitleggen word je je weer veel bewuster van die theorie en de toepassing. Daar leer je dus zelf ook van. Studenten hebben nog een klein referentiekader maar daar staat tegenover dat ze nog fris tegen een probleem aankijken. Het leuke is dat ze soms met verrassende oplossingen en ideeën komen. In de groep die het veiligheidsaspect onderzocht zat bijvoorbeeld een student die geweldig gave animaties heeft gemaakt voor de eindpresentatie. Daar was ik echt van onder de indruk.' Binkhorstdesign heeft inmiddels alweer een nieuwe opdracht bij het Innovatielab neergelegd.

Extra uitdaging is ook dat het bij dit product om harde innovatie gaat, om iets dat er nog niet is.

Interview >

Onderzoekspraktijkvoorbeeld

Hoe(z) Volwassen

Er is een gat tussen jeugdzorg en volwassenenzorg. Voor jongeren die de 18-jarige leeftijd bereiken zijn geen goede vervolgttrajecten en/of -voorzieningen. Deze jongeren kunnen nergens terecht en ontspreken, na jarenlange jeugdzorg, alsnog. In Gelderland startte in 2007 daarom het RAAK-project 'Beschermd en begeleid wonen voor jeugdigen'. Een samenwerkingsverband tussen het lectoraat Community Care & Youth van Saxion en organisaties binnen de jeugd- en volwassenenzorg. Dankzij het project zijn speciale woonvoorzieningen gecreëerd voor jongeren tussen de 16 en 23 jaar. Ze wonen op vijf verschillende locaties in een gewone woonwijk waar ze toewerken naar zelfstandigheid. Tegelijkertijd is een nieuwe methodiek ontwikkeld voor het begeleiden van jongeren met ernstig probleemgedrag. Daarbij is het gehele zorg-, hulp- en dienstverleningsproces opnieuw doordacht. Dit alles is gebaseerd op uitgebreid veldonderzoek.

Grenzen stellen en loslaten

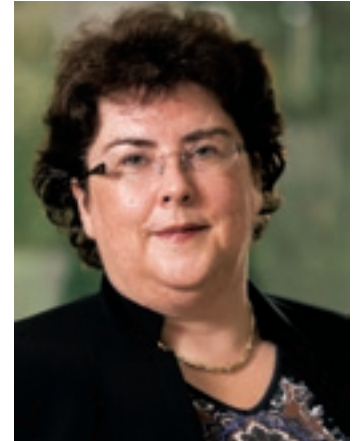
'Voor Jongeren met psychiatrische aandoeningen tussen de 18 en 23 jaar was niets geregeld', zegt lector Geralien Holsbrink. 'Volgens de wet ben je op je 18e vrij om te gaan en te staan waar je wilt, maar veel van deze jongeren kunnen niet naar huis terug en komen, als je niets doet, snel in de problemen.'

Er bestond ook nog geen methodiek om deze jongeren te begeleiden. De bestaande methodieken zijn gericht op de groep tot een jaar of zestien óf op volwassenen. Deze methodieken sluiten niet op elkaar aan. Binnen de volwassenenzorg ligt de focus op herstel en empowerment, op mensen uitdagen weer in actie te komen. 'Als je dat gaat toepassen op deze jongeren gaat het geheel mis', stelt Holsbrink. 'Deze groep is eerder te actief, opvoeden en

grenzen stellen zijn heel belangrijk.' Esther Willemse, woonzorgcoördinator bij Riwis Zorg & Welzijn (volwassenenzorg) herkent dit. Willemse geeft leiding aan drie teams die ieder een eigen woonvorm hebben. Twee daarvan zijn specifiek gericht op jongeren. 'Je kunt niet meer hetzelfde doen als in jeugdzorg waar de focus ligt op beheersen en bepalen, maar je kunt deze jongeren ook niet gaan behandelen alsof ze al volwassen zijn. Ze moeten nog leren om structuur in hun leven te brengen en verantwoordelijkheid te nemen. In de Hoenderlooggroep moet iedereen zich aan dezelfde regels houden, bijvoorbeeld iedere dag om half 7 je kamer opruimen. Het is heel groepsgericht. Wij kijken juist naar het individu, wat kan iemand aan, waar staat hij op verschillende levensgebieden en wat voor soort ondersteuning heeft hij daarbij nodig. Bij ons moeten ze zelf aan de slag, dat is natuurlijk enorm wennen als je al vanaf je negende in een inrichting woont. Wij hanteren daarom een overgangsproces van langzaam loslaten en kijken waar de kansen en de mogelijkheden voor de jongeren liggen.'

Geen laboratoriumsituatie

De methodiek 'Hoe(Zo) volwassen?' is door het lectoraat samen met professionals uit de jeugd- en volwassenenzorg ontwikkeld. Holsbrink: 'Vanuit het lectoraat hebben we voortdurend gekeken waar behoefte aan was, daar onderzoek naar gedaan en de resultaten teruggeven aan de

Geralien Holsbrink

instellingen zodat de praktijk zich weer verder kon ontwikkelen.' Holsbrink benadrukt dat bij deze vorm van onderzoek het belangrijkste doel moet zijn dat de praktijk erdoor verbetert. Die verbetering is alleen niet eenvoudig te meten. 'Twee jaar geleden zijn we gestart met ongeveer 50 jongeren uit de Hoenderlooggroep, 27 zijn naar de nieuwe woonvormen gegaan, 23 zijn ergens anders terechtgekomen. Nu willen we de kwaliteit van leven van beide groepen vergelijken. Maar we hebben hier niet te maken, zoals vaak op de universiteit het geval is, met een laboratoriumsituatie waarbij je zelf de condities kunt scheppen. Er zijn veel variabelen in de werkelijkheid die je als onderzoeker niet onder controle hebt. De uitstroom varieert bijvoorbeeld, sommige jongeren blijven een half jaar in het huis wonen, anderen wonen er nog steeds. Alleen het opsporen van de jongeren is al ontzettend moeilijk.' Ze vindt het praktijkgericht onderzoek juist daarom enorm

belangrijk en uitdagend.

'Je merkt dat er binnen de maatschappij veel behoefte is aan dit soort onderzoek, dat is echt blijven liggen. In ons veld ontbreekt het vaak aan tijd en geld om uit te zoeken wat werkt en wat niet, wat het effect is van interventies en welke beelden professionals hebben van de doelgroep. Binnen ons project leverden de enquêtes, vragenlijsten en interviews met de jongeren en de professionals verrassende inzichten op. Er waren veel veronderstellingen over wat de jongeren echt willen, kunnen en (nog) nodig hebben, die in de praktijk helemaal niet bleken te kloppen. Daar kom je alleen maar achter door te onderzoeken. Met onderzoek en hard evidence kun je de praktijk weer een stap verder brengen.'

Uniek

In 2009 won het project de Andree van Es-prijs voor het beste brancheoverschrijdende initiatief in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ Nederland). Holsbrink: 'Tot nu bestond er nog geen samenwerking tussen jeugd- en volwassenenzorg. Dat gaf ook wel spanning in het begin. Beide partijen geloofden in hun eigen aanpak maar de opvoedende meer directieve aanpak van de jeugdzorg staat natuurlijk haaks op de indirecte benadering van empowerment uit de volwassenenzorg.' Willemse: 'Dankzij de methodiek vinden we elkaar. Alle verschillende visies en benadering van de verschillende organisaties zijn hierin bij elkaar gebracht. Als je het samen eens bent over de aanpak botst het niet meer.

Natuurlijk zijn we er nog niet, we zijn nog volop in ontwikkeling, dat is ook goed. Maar ik ben er trots op hoe we samen de methodiek vormgeven en ervoor zorgen dat het werkt.' Het project heeft ertoe geleid dat behandelmethodes meer op elkaar aansluiten. Dat is niet alleen goed voor de jongeren, maar ook voor de organisaties uit de jeugd- en volwassenenzorg die meer begrip en inzicht

hebben gekregen in elkaars visie en werkwijze. Holsbrink: 'Nu wordt elkaars kracht gezien en de meerwaarde die samenwerking oplevert.'

Vanuit het lectoraat hebben we voortdurend gekeken waar behoefte aan was, daar onderzoek naar gedaan en de resultaten teruggegeven aan de instellingen zodat de praktijk zich weer verder kon ontwikkelen.

Kwaliteitszorg in het kort

De kwaliteit van het onderzoek werd tot 2009 gewaarborgd door de Stichting Kennisontwikkeling Onderzoek (SKO). Dit gebeurde via het monitoren van lectoraten. Met ingang van januari 2009 vindt de kwaliteitszorg plaats op basis van het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO). In dit protocol zijn criteria vastgelegd waaraan onderzoeksevaluaties moeten voldoen. Het stelsel lijkt sterk op dat van universiteiten, in de zin dat onderzoekseenheden zesjaarlijks worden geëvalueerd door onafhankelijke commissies en dat de instellingen daarvoor zelf verantwoordelijk zijn. Een belangrijk verschil met universiteiten is dat hier bovenop een landelijke onafhankelijke commissie is ingesteld die toeziet op de kwaliteitszorg van elke hogeschool op instellingsniveau.

Externe beoordeling

Het hart van het kwaliteitszorgstelsel wordt gevormd door de zesjaarlijkse beoordeling van onderzoekseenheden door onafhankelijke deskundigen uit onderzoekswereld en beroepspraktijk. De volgende kwaliteitsvragen komen bij elke beoordeling aan bod:

1. Is er voldoende relevante productiviteit, impact, waardering en erkenning op het gebied van:
 - kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein;
 - valorisatie naar beroepspraktijk en maatschappij;
 - de betekenis voor onderwijs en scholing?
2. Vindt dit plaats vanuit een relevante en uitdagende missie en een helder onderzoeksprofiel?
3. Worden de missie en het onderzoeksprofiel geborgd door het portfolio en de wijze waarop de eenheid is georganiseerd?
4. Is de inzet van mensen en middelen toereikend in kwalitatief en kwantitatief opzicht?
5. Zijn de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties voldoende relevant, intensief en duurzaam?

Het evaluatietraject vangt aan met een zelfevaluatie. Het zelfevaluatie-rapport moet een feitelijk beeld geven van de onderzoekseenheid in termen van doelen, organisatie, samenstelling, activiteiten en resultaten. Daarnaast zal het rapport antwoord moeten geven op een aantal kritische vragen ten aanzien van het realiseren van eigen doelstellingen. Op basis van deze zelfevaluatie, eventueel aangevuld met andere door de instelling relevant geachte rapportages, gaat de externe onafhankelijke evaluatiecommissie het gesprek aan met de onderzoekseenheid en diens stakeholders. In de uiteindelijke openbare rapportage van deze commissie worden zowel de wetenschappelijke deugdelijkheid van het onderzoek als de opbrengsten van het onderzoek voor het onderwijs, de beroepspraktijk en het kennisdomein beoordeeld. Afhankelijk van de bevindingen geeft de commissie eventuele aanbevelingen voor verbeteringen.

Kwaliteitsbevindingen

Sinds invoering van het kwaliteitszorgstelsel onderzoek in 2009 zijn ruim 60 onderzoekseenheden beoordeeld (zie de rapportages op www.vkohogeschole.nl). In algemene zin zijn de beoordelingscommissies positief over de kwaliteit van de gevisiteerde onderzoekseenheden. Zo laten commissies zich in positieve zin vaak uit over de productiviteit van de onderzoekseenheden (veelal lectoraten) en de waardering die er is vanuit 'de omgeving'. De volgende uitspraken over drie verschillende lectoraten zijn daarbij exemplarisch:

'Het lectoraat (en dan vooral de lector) is op dit terrein zeer productief. Het lectoraat heeft impact en krijgt waardering en erkenning, zowel in de beroepspraktijk als in het bredere maatschappelijke debat over kunst en publieke ruimte.'

'De betekenis van het lectoraat voor het onderwijs binnen de hogeschool en voor stakeholders in de provincie is groot. Het lectoraat heeft een omvangrijk netwerk opgebouwd en er zijn veel en veelzijdige activiteiten ondernomen.'

'Het panel heeft geconstateerd dat het lectoraat een zeer actieve en constructieve bijdrage levert aan de maatschappelijke omgeving. Het lectoraat doet dat in samenwerking met de partners en zowel op strategisch, tactisch als uitvoerend niveau. De maatschappelijke omgeving weet het lectoraat goed te vinden voor vragen die in de beroepspraktijk leven en vice versa informeert het lectoraat de partners pro-actief over kansen en mogelijkheden vanuit haar kennisontwikkeling.'

Maar deze productiviteit kan ook een keerzijde hebben, zoals blijkt uit onderstaand citaat uit een andere rapportage:

'Een punt van zorg voor het visitatiepanel is dat de veelheid van activiteiten, gelet op de geringe omvang van de kenniskring, een bedreiging zou kunnen gaan vormen voor de kwaliteit ervan.'

Ook wordt de betekenis van het onderzoek voor het onderwijs regelmatig benadrukt, zoals door de volgende twee commissies:

'De invloed vanuit het lectoraat op het onderwijs is onmiskenbaar. Deze invloed komt tot stand door deelname aan curriculumcommissies, door trainingen, werkgroepen, refereerbijeenkomsten en inzet van leden van de kenniskring bij afstudeeropdrachten.'

'De commissie heeft de indruk dat het onderzoeksprogramma erin is geslaagd om in het curriculum een basis te leggen voor de verwerking van een onderzoekshouding en basiskennis over onderzoek.'

Maar ook constateren meerdere commissies dat de relatie met het onderwijs nog onvoldoende is verankerd, zoals bijvoorbeeld blijkt uit dit citaat:

'Op het gebied van het onderwijs heeft het lectoraat verschillende initiatieven ontplooid. Er is echter geen vaste relatie ontwikkeld met de opleiding, terwijl dat gezien het thema van het lectoraat voor de

hand zou liggen. De lector wijt dit aan de starheid van de curricula. Op dit punt adviseert de commissie de lector om een strategie te ontwikkelen om vanuit zijn vakgebied op relevante aspecten medeverantwoordelijkheid te claimen voor de inhoud van het curriculum van de binnen de academies verzorgde opleidingen'.

De bijdrage aan kennisontwikkeling is in sommige beoordelingen evident:

'Het onderzoek van het lectoraat is een compliment waard. Het levert een bijdrage aan de kennisontwikkeling. Het lectoraat en de kenniskring hebben een zeer hoge productiviteit. Bovendien is het onderzoek van goed niveau. Er zijn regelmatig publicaties in wetenschappelijke, peer reviewed tijdschriften en presentaties op wetenschappelijke congressen, ook internationaal. Daarnaast slaagt het lectoraat erin de kennis via uiteenlopende kanalen in het werkveld en bij de beroepsgroep te verspreiden.'

Maar laat soms ook nog te wensen over:

'De commissie ziet graag meer duidelijkheid in sturing en programmering van het onderzoek en ziet graag meer helderheid in de visie op de gehanteerde onderzoeksmethodologie. Het lectoraat biedt onvoldoende zicht op kritische beoordeling door peers.'

'The evaluation committee concluded that the impact on and output into the knowledge domain should be more precisely targeted with less of an emphasis on the scientific relevance. To strengthen the practical impact more emphasis is needed in the application of the knowledge. The lectorates had already recognized this as an issue.'

In de volgende brancherapportage zal gebruik kunnen worden gemaakt van een substantieel aantal rapportages. In het kader van een tussentijdse evaluatie op stelselniveau zullen deze dan ook systematisch worden geanalyseerd.

Validatiecommissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO)

Van links naar rechts op de foto:

Boven: Tini Hooymans, Henk Volberda, Frans van Vught (vice-voorzitter)

Onder: Marcel de Haas (secretaris), Paul Rullmann, Paul van Roon, Bart van Bergen, Pauline Meurs (voorzitter)

Een ander belangrijk onderdeel van het kwaliteitszorgstelsel wordt gevormd door de onafhankelijke Validatiecommissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO) met Pauline Meurs, hoogleraar van de Erasmus Universiteit, als voorzitter. De VKO beoordeelt op basis van een audit of de hogeschool de eigen onderzoekskwaliteit goed borgt. Daarvoor bestudeert ze onder meer de onafhankelijkheid en deugdelijkheid van de uitgevoerde onderzoeksevaluaties en het verbeterbeleid. Maar ook worden randvoorwaarden en verbeterbeleid onder de loep genomen. Op basis van deze audit wordt de hogeschool al dan niet gevalideerd. De onafhankelijke VKO bestaat uit de volgende personen:

- Prof. dr. P.L. (Pauline) Meurs (voorzitter);
Hoogleraar Bestuur van de Gezondheidszorg, Erasmus Universiteit. Voorzitter ZonMw. Lid Eerste Kamer voor de PvdA.
- Prof. dr. F.A. (Frans) van Vught (vice-voorzitter);
Topadviseur EU Commissie voorzitter Barroso, president European Centre for Strategic Management of Universities (Esmu), voorzitter bestuur Netherlands' House for Education and Research (Nether).
- Drs. B. (Bart) van Bergen;
Technisch adviseur medische universiteiten Vietnam inzake de ontwikkeling van Centers of Excellence. Oud-faculteitsdirecteur Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Oud-voorzitter sectoraal adviescollege hgzo, HBO-raad.
- Dr. C.M. (Tini) Hooymans;
Lid TNO RvB. Plaatsvervangend Kroonlid SER. Lid Adviesraad Wetenschap en Technologie (AWT).
- Drs. P.M. (Paul) van Roon;
Oud-Directeur Beleid bij FME-CWM. Voorzitter STENIM (stichting energie inkoop metaalektro); Lid bestuur Stichting Handelsland NL.
- Drs. P.M.M. (Paul) Rullmann;
Lid CvB TU Delft. Lid Commissie tussentijdse evaluatie lectoren en kenniskringen. Oud lid CvB Hogeschool Haarlem.

- Prof. dr. H.W. (Henk) Volberda.
Hoogleraar Strategic Management and Business, Erasmus
Universiteit. Wetenschappelijk directeur INSCOPE. Directeur
Erasmus Strategic Renewal Center.

Acht hogescholen zijn inmiddels bezocht. De eerste zes rapporten zijn beschikbaar via de website van de VKO (www.vkohogescholen.nl). Alle andere hogescholen volgen uiterlijk in 2015.

Hogeschool	Validatiebezoek
Hogeschool Utrecht	15 oktober 2009
Gerrit Rietveld Academy	12 november 2009
Hogeschool Zuyd	2 december 2009
Hogeschool van Beeldende Kunst, Muziek en Dans	3 februari 2010
Hogeschool van Amsterdam	7 april 2010
De Haagse Hogeschool	10 juni 2010
Hogeschool INHolland	29 september 2010
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	10 november 2010

De pioniersfase is voorbij, het is nu tijd om focus te kiezen en te zorgen voor voldoende kritische massa om een goede onderzoekseenheid op te bouwen. Hogescholen moeten keuzes maken, verder prioriteren, kiezen voor welk type onderzoeksprogramma's ze zich gaan inzetten.

Interview >

Pauline Meurs, lid Eerste Kamer, hoogleraar aan de Erasmus Universiteit, voorzitter ZonMw (de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie) en tevens voorzitter van de Validatiecommissie Kwaliteit Onderzoek (VKO).

Wat gaat goed?

'We hebben tot nu toe acht hogescholen bezocht en wat opvalt is dat hogescholen de afgelopen jaren veel geïnvesteerd hebben in het van de grond krijgen van de lectoraten. De bezochte hogescholen zijn ook bezig met het ontwikkelen van onderzoeksprogramma's, dat vind ik een goede zaak. Het is belangrijk dat er nu meer programmatisch gewerkt wordt op het gebied van onderzoek. De hogescholen steken ook veel energie in de inbedding van de lectoraten en de koppeling met het onderwijs. Hogescholen maken daar verschillende keuzes in maar ze vinden allemaal dat onderzoek ook ten dienste moet staan van het onderwijs en de resultaten van het onderzoek worden teruggekoppeld. Als laatste wil ik de gerichtheid

op de beroepspraktijk noemen. Het gaat om toegepast wetenschappelijk onderzoek, gericht op vragen uit de praktijk en gericht op verbetering van die beroepspraktijk.'

Wat kan beter?

'De pioniersfase is voorbij, het is nu tijd om focus te kiezen en te zorgen voor voldoende kritische massa om een goede onderzoekseenheid op te bouwen. Hogescholen moeten keuzes maken, verder prioriteren, kiezen voor welk type onderzoeksprogramma's ze zich gaan inzetten. Je kunt niet alles blijven doen. Het tweede waar volgens ons aan gewerkt moet worden is het verder normeren van de kwaliteit: wat zijn de indicatoren voor de kwaliteit van toegepast wetenschappelijk onderzoek? Het gaat niet alleen

om publicaties in vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften maar ook om de relevantie van het onderzoek voor de beroepspraktijk. Maar hoe beoordeel je wat goed en minder goed onderzoek is? Dat is heel moeilijk onderwerp. Hogescholen zijn nu bezig met het ontwikkelen van kaders om hun eigen onderzoeksoutput te beoordelen. Maar misschien ligt hier ook een taak voor de HBO-raad, om overkoepelend, een stelsel van normen op te zetten waaraan hogescholen met onderzoekscapaciteit moeten voldoen. Hogescholen moeten straks aan de buitenwereld laten zien welke kwaliteits-sprongen er in de loop van de tijd zijn gemaakt.'

Suggestie?

De hogescholen die we bezocht hebben doen het allemaal heel goed. Hogescholen konden zichzelf aanmelden voor validatie en dat zijn in het begin vaak degenen die hun zaakjes het

Pauline Meurs

beste op orde hebben. Ik zou de hogescholen die nog niet zijn geweest adviseren zich vooral te spiegelen aan de eerste hogescholen die we bezocht hebben omdat zij echt hele goede practices laten zien. Je ziet ook dat samenwerking met universiteiten het onderzoek ten goede komt, dus zorg dat je goede verbindingen organiseert met de universiteit. En als laatste, blij ervoor zorgen dat je goed ingebed blijft, zorg dat onderzoek niet verdrinkt in de grote onderwijstaak.'

Interview >

Nooit meer wegrennen bij een concert

Onderzoek podiumangst

De Hanzehogeschool Groningen heeft samen met Complete Coaching, een instituut voor coaching en psychotherapie, onderzoek verricht naar podiumangst bij musici. Faalangst komt veel voor onder musici maar wordt nog steeds omringd door taboes en daardoor niet herkend en behandeld. Het lectoraat Lifelong Learning in Music & the Arts onderzocht de mogelijkheden van de HeartMath methode. Het doel van de methode is om hartcoherentie te verkrijgen door middel van ademhalings- en concentratieoefeningen. Een optimaal hartritme wordt coherentie genoemd. Er is dan een harmonieuze samenhang te zien tussen hartritme en ademhaling. Dit kan helpen tegen podiumangst, en allerlei situaties die te maken hebben met presteren onder druk. De resultaten zijn veelbelovend. Maaïke van de Linde, een van de studenten die meedeed aan het onderzoek, lijkt gered te zijn voor de muziekwereld.

Geen kalmeringspillen

Maaïke volgt de opleiding Bachelor in Music, hoofdvak fluit. 'Ik had erg veel last van stress op het podium, vooral als ik in mijn eentje moest optreden. Ook tijdens mijn overgangsexamens had ik grote problemen. Ik wist dat ik het kon, maar op het podium kwam alles er beroerd uit. Ik had al van alles geprobeerd, maar niets leek te helpen. Op den duur begreep ik niet meer zo goed waarom ik ooit voor deze studie had gekozen. Veel professionele musici schijnen hier

last van te hebben en naar de kalmeringspillen grijpen. Dat wilde ik niet maar ik wist ook niet hoe ik verder moest. Meedoen aan dit onderzoek was voor mij de laatste poging om weer plezier te krijgen in optredens.'

Hartcoherentie beïnvloeden

De studenten die deelnamen aan het onderzoek kregen ademhalings- en concentratieoefeningen om negatieve gedachten en emoties te elimineren. Met behulp van computers, sensoren en hartmeters konden de studenten het resultaat meteen zien op een scherm. Ook thuis moesten ze aan de slag met de oefeningen en een apparaat waarmee ze hun hartcoherentie konden controleren.

'We kregen ook allemaal een logboek en een werkboek met opdrachten om gestructureerd te werk te gaan en zelf ook te onderzoeken wat het resultaat was. Daarnaast vulden we voor én na de training twee vragenlijsten in over onze psychische en fysieke toestand.'

Het resultaat

'Het heeft mij absoluut geholpen. Eén van de oefeningen gebruik ik nu altijd voordat ik het podium opga. Ik breng mijzelf in een neutrale toestand en stel mij dan voor hoe mijn optreden verloopt. Positief natuurlijk... Daarvoor bleef ik altijd steken in negatieve pep-talk, zo van "er is nog nooit iemand dood gegaan van foute noten spelen, dus ga nu maar het podium op, het is maar vijf minuten dan mag je er weer af."

Maaïke van de Linde

Dan ging dus ook alles mis. In mijn oefening neem ik nu de tegenovergestelde houding aan, het werkt echt! Tot nu toe gingen mijn optredens precies zoals ik me had voorgesteld, zelfs mijn overgangsexamen ging goed! Natuurlijk gaat het de ene keer lekkerder dan de andere keer, maar je bent soms ook gewoon beter voorbereid. En soms heb je geen tijd, of vergeet je gewoon je oefening te doen. Maar het belangrijkste voor mij is dat ik mezelf nu in de hand heb, en dus niet meer wanhopig weg wil rennen voor een concert. De spanning die ik nu ervaar is een gezonde, lekkere spanning die je juist beter doet presteren, en dat geeft een enorme kick.'

Het conservatorium gaat de resultaten van het onderzoek gebruiken bij de het onderdeel studie- en loopbaanbegeleiding zodat studenten al in een vroeg stadium in aanraking worden gebracht met de mogelijkheden van de HeartMath methode. Het onderzoeksrapport is te vinden op: www.lifelonglearninginmusic.org

Personeel

Een cruciale sleutel voor de verdere ontwikkeling van onderzoek aan hogescholen ligt in de uitbreiding en kwalificatie van het personeel. Uitbreiding, omdat voldoende massa nodig is om de gewenste betekenis van onderzoek voor onderwijs en praktijk te kunnen waarmaken. Kwalificatie, omdat kwalitatief goed onderzoek alleen kan worden verricht door gekwalificeerd personeel.

In 2009 is sprake van de volgende onderzoeksinzet (zie de tabel op pagina 15 voor inzet per hogeschool).

	Aantallen (% gepromoveerd)	FTE's
Lectoren	486 (71%)	268
(Docent-) onderzoekers	2361 (11%)	639
Promovendi	601	261
Ondersteuning	401	161
Studenten	8343 ¹	nvt

Hoewel met trots naar deze verworvenheid gekeken mag worden, betreft de onderzoeksinzet nog slechts een paar procent van de totale omvang van medewerkers en studenten aan hogescholen. Het aantal afgezet tegen het totaal aantal studenten en docenten is onvoldoende substantieel om de gewenste effecten op onderwijs en beroepspraktijk goed te realiseren. Bovendien is het aantal gepromoveerden nog te beperkt. Meer docenten zullen moeten participeren in kenniskringen en onderzoek om zo in de volle breedte van het hbo onderzoek en onderwijs met elkaar te verbinden. Professionalisering van docentonderzoekers en upgrading van het opleidingsniveau (door scholing en promoveren) vragen eveneens om extra inzet.

Middelen

In 2009 beschikten de hogescholen gezamenlijk over ongeveer 100 miljoen euro voor het doen van onderzoek:

Geldstroom	m€
Vanuit de reguliere bekostiging	63,9
RAAK-subsidies	13,4
Internationale bronnen	1,8
Overig (publiek en privaat)	22,4

Met deze beperkte middelen is het onmogelijk om over de breedte van de hogeschool lectoraten of onderzoekscentra in te richten. De ambitie is daarom te komen tot een geleidelijke uitbouw met een extra investering van m€ 120 voor de eerste - en m€ 100 voor een tweede geldstroom. Deze ambitie is vertaald naar het investeringsplan zoals aangeboden aan de Minister van OCW.

Toelichting bij de tabel onderzoeksinzet:

Onderzoeksinzet heeft betrekking op alle onderzoeksactiviteiten die onderdeel uitmaken van een onderzoeksprogramma of -project, waarbij een of meer lectoren zijn betrokken. Het gaat daarbij om de onderzoeksinzet van personeel met een dienstverband bij de hogeschool ongeacht of het een tijdelijke of vaste aanstelling betreft. Naar de hogeschool gedetacheerden tellen ook mee, evenals medewerkers die op declaratiebasis werken. Een medewerker die onderzoek verricht bij meer dan één hogeschool wordt in absolute zin bij al deze hogescholen opgevoerd; zijn of haar fte's worden naar realiteit over de hogescholen verdeeld:

- **Lectoren:** Bij fte's zijn de volledige aanstellingen als lector bij de hogeschool opgevoerd (dus ongeacht de activiteiten).
- **Docenten en andere onderzoekers:** Zij die geen lector zijn maar wel onderzoeksactiviteiten verrichten die onderdeel uitmaken van een onderzoeksprogramma of -project, waarbij een of meer lectoren zijn betrokken. Bij fte's is alleen de daadwerkelijk aan onderzoek toe te rekenen fte-omvang meegeteld.
- **Promovendi:** Alleen binnen de hogeschool geregistreerde promovendi, dus gelieerd aan onderzoek van de hogeschool en niet op eigen titel. Bij fte's is alleen de daadwerkelijk aan onderzoek toe te rekenen fte-omvang meegenomen.
- **Ondersteuning:** Zij die aan het onderzoek bijdragen (ook secretariael/ administratief), maar niet als lector, promovendi of (docent)onderzoeker. Studenten die bezoldigde activiteiten verrichten (student-assistentie) en dus in fte's zijn uit te drukken tellen hier ook mee.
- **% gepromoveerd:** Percentage van lectoren respectievelijk bij onderzoek betrokken docenten en andere onderzoekers dat is gepromoveerd.

1. Alle studenten die bezoldigde of onbezoldigde onderzoeksactiviteiten verrichten of daaraan ondersteuning bieden binnen een onderzoeksprogramma of -project, waarbij een of meer lectoren zijn betrokken.

Hogeschool	Lectoren			(Docent)-onderzoekers			Promovendi		Ondersteuning	
	Lectoren	% gepromoveerd	FTE'S	Aantallen	% gepromoveerd	FTE'S	Aantallen	FTE'S	Aantallen	FTE'S
amsterdamse hogeschool voor de kunsten	4	25%	2,9	39	8%	5,5	7	1,9	14	3,0
artez hogeschool voor de kunsten	4	50%	3,5	18	17%	2,9	6	2,5	4	1,8
avans hogeschool	20	85%	8,0	81	12%	24,0	12	4,4	20	10,0
cah dronten	3	100%	1,1	9	44%	3,7	1	0,4	3	1,0
christelijke hogeschool ede	6	83%	3,3	10	30%	2,5	4	1,2	18	7,9
codarts, hogeschool voor de kunsten	1	0%	0,5	22	5%	1,6	1	0,1	8	0,6
de haagse hogeschool	19	79%	11,0	125	5%	36,4	14	5,1	4	2,9
driestar hogeschool	2	50%	2,0	13	0%	2,0	3	1,0	3	0,8
fontys hogescholen	49	82%	31,6	225	16%	72,6	95	61,2	42	4,2
gereformeerde hogeschool	4	100%	1,5	18	11%	5,0	4	0,9	4	1,1
gerrit rietveld academie	1	100%	0,6	8	0%	0,6	1	0,6	1	0,5
hanzehogeschool groningen	30	63%	15,2	191	10%	42,7	57	25,3	26	14,7
has den bosch	3	33%	1,1	112	10%	7,9	1	0,4	10	2,3
hogeschool van hall larenstein	9	56%	4,7	55	11%	16,0	1	0,6	15	7,0
hogeschool de kempel	4	100%	0,5	7	14%	1,4	0	0,0	1	0,1
hogeschool der kunsten den haag	3	33%	1,6	40	25%	4,7	49	2,7	3	1,6
hogeschool domstad	2	100%	1,0	6	0%	1,0	2	0,5	1	0,4
hogeschool edith stein	7	100%	3,8	8	0%	1,7	4	2,9	5	1,0
hogeschool helicon	1	0%	0,0	2	0%	0,4	2	0,2	1	0,0
hogeschool inholland	28	54%	16,0	136	8%	36,0	31	12,0	27	10,0
hogeschool leiden	9	67%	4,5	35	31%	4,2	4	1,3	4	2,1
hogeschool rotterdam	33	39%	15,0	117	5%	32,6	14	5,5	23	12,3
hogeschool utrecht	44	68%	23,0	190	9%	58,4	54	29,2	39	15,9
hogeschool van amsterdam	30	83%	15,3	154	18%	50,5	40	20,0	16	9,7
hogeschool van arnhem en nijmegen	42	76%	27,0	177	8%	53,8	28	9,9	22	8,4
hogeschool voor de kunsten utrecht	9	56%	6,5	72	0%	12,4	11	4,2	11	4,3
hogeschool zeeland	3	33%	3,0	5	0%	3,6	1	1,0	2	0,8
hogeschool zuyd	15	87%	10,3	112	18%	37,1	39	19,5	14	5,2
hotelschool den haag	2	100%	0,5	2	100%	0,5	1	0,2	1	0,2
iselinge hogeschool	1	100%	0,5	16	0%	0,5	0	0,0	1	0,1
katholieke pabo zwolle	4	25%	0,9	6	17%	0,8	0	1,7	1	0,1
marnix academy	4	75%	1,6	10	10%	2,3	3	1,2	0	0,0
nhtv internationale hogeschool breda	10	80%	5,8	39	26%	10,9	31	10,0	5	3,4
nhl hogeschool	8	75%	4,1	35	14%	13,8	5	2,5	10	2,5
saxion	36	72%	21,9	147	5%	58,2	24	13,2	28	17,7
stenden hogeschool	13	69%	3,9	32	13%	5,6	16	5,9	7	2,4
stoas hogeschool	1	100%	1,0	8	0%	1,6	2	0,7	1	0,2
windesheim	22	91%	13,4	79	33%	23,4	33	13,2	6	5,2
Totaal	486	71%	268,1	2.361	11%	638,8	601	261,2	401	161,4

Interview >

Joop Sistermans, voorzitter van de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologie-beleid (AWT) en tevens voorzitter van de Externe Beoordelingscommissie SIA (Stichting Innovatie Alliantie).

Wat gaat goed?

'Mijn beeld van het onderzoek aan hogescholen is natuurlijk beperkt tot het beeld dat ik krijg via de aanvragen die bij SIA binnenkomen, maar als ik daarop af ga ben ik een tevreden man. We zijn begonnen met RAAK-mkb, dat werd uitgebreid met RAAK-publiek en later RAAK-internationaal. Je ziet daardoor steeds meer onderzoek op verschillende gebieden, in samenwerking met steeds meer partners. Ik vind het onderzoek dat hogescholen uitvoeren essentieel voor onze kennissamenleving, samen met alle andere vormen van onderzoek die worden uitgevoerd, bijvoorbeeld door de universiteiten. De verschillende vormen van onderzoek vullen elkaar aan. Sinds vorig jaar kennen we ook RAAK-PRO. Een belangrijk verschil met de andere RAAK-programma's is dat de tijdsduur van het onderzoek in RAAK-PRO is uitgebreid van twee naar vier jaar en er altijd wordt samengewerkt met een andere kennisinstelling, meestal een universiteit. Binnen RAAK-PRO zijn er ook meerdere thema's van onderzoek mogelijk.'

Wat kan beter?

'De langere tijdsduur van RAAK-PRO en de samenwerking met andere kennisinstellingen maakt het wel ingewikkelder en dat zie je terug in de onderzoeksplannen. Sommige hogescholen dienen

Joop Sistermans

uitstekende plannen in, maar er zijn nog teveel hogescholen van wie we de plannen moeten afwijzen. Daar kan dus nog een slag gemaakt worden. Ik denk ook dat de lectoraten binnen een hogeschool meer ervaring en kennis op dit gebied kunnen uitwisselen. Bij de hogescholen waar dit gebeurt zie je dat als er een goed onderzoeksplan is opgesteld op het gebied van bijvoorbeeld de zorg, er vanuit de andere lectoraten van diezelfde hogeschool ook goede onderzoeksplannen komen. Lectoraten kunnen dus van elkaar leren.'

Suggestie

'Ik hoop dat hogescholen hun onderzoeksbeleid afstemmen op de strategische keuzes die zij hebben gemaakt, op de regionale en nationale taak die zij zichzelf hebben gesteld. Waar ligt de focus? Ik kan mij voorstellen dat in de buurt van Wageningen je focus op food ligt, in Zeeland op water en in Rotterdam op grotestadsproblematiek. Dus stel prioriteiten en richt daar de lectoraten op in. Ideaal gezien komt het onderzoeksbeleidsplan zowel top down, vanuit het bestuur, als bottom up, vanuit de lectoraten, tot stand.'

Naar een duurzaam onderzoeksklimaat

Hoewel de hogescholen trots zijn op hetgeen in een betrekkelijk korte tijd is bereikt, is er tegelijkertijd het collectieve besef dat er nog veel moet gebeuren. Hogescholen voelen de noodzaak om studenten op te leiden die met een kritische houding in de beroepspraktijk werkzaam zijn en kunnen bijdragen aan vernieuwing van diezelfde beroepspraktijk. Hiervoor is onderwijs nodig dat in nauwe relatie met state of the art ontwikkelingen in het betreffende vakgebied vorm krijgt. Een duurzaam praktijkgericht onderzoeksklimaat binnen hogescholen is hiervoor vereist. Voor het komende decennium hebben hogescholen daarom een aantal ambitieuze doelstellingen geformuleerd. Deze zijn erop gericht:

- de relatie tussen onderzoek en onderwijs te verstevigen;
- de regionale en (inter)nationale netwerken rondom het onderzoek uit te breiden;
- de zichtbaarheid van kwaliteit en opbrengsten te verhogen;
- het niveau van onderzoekers te 'upgraden';
- massa te kunnen maken en meer te focussen.

Voorbeelden van geconcretiseerde doelstellingen (2015):

Relatie onderzoek-onderwijs verstevigen:

- 1 fte lector op 720 studenten
- 20% docenten onderzoeksactief (actief = 1 dag per week)

Netwerkvorming

- Betrokken ondernemers bij onderzoeksactiviteiten: 10.000
- Betrokken professionals publieke instellingen bij onderzoeksactiviteiten: 5.000

Zichtbaarheid

- Alle hogescholen in een kennisbank waarin hoogwaardige kennisproducten worden gepresenteerd, mede toegankelijk voor de beroepspraktijk.

Kwalificatie personeel

- 10% van personeel is gepromoveerd
- 70% van personeel heeft masterdiploma

Meer massa

- Geleidelijke uitbouw van zowel eerste als tweede geldstroom met een extra investering van m€ 120 voor de eerste en m€ 100 voor een tweede geldstroom.

Belangrijk is dat de komende jaren periodiek gemeten gaat worden in hoeverre deze streefwaarden gerealiseerd worden. Het moge duidelijk zijn dat voor realisatie forse inspanningen nodig zijn. Niet alleen van hogescholen, maar ook vanuit politiek en samenleving, oftewel van diegenen die belang hebben bij het onderzoek aan hogescholen.

COLOFON

Uitgave:

HBO-raad, Prinsessegracht 21,
Postbus 123, 2501 CC
Den Haag

telefoon (070) 312 21 21
website www.hbo-raad.nl

Eindredactie:

Marjella van den Bulk,
Stéphanie van Nassau

Hoofdreductie:

Marcel de Haas

Redactie:

Erwin van Braam,
Max Koninx, Annelieke van Schie

Met dank aan:

Jacob Hiemstra,
Annelou van Egmond, Ad de Graaf

Vormgeving:

Elan Strategie & Creatie,
Delft

Fotografie:

Hans Stakelbeek

Druk:

Quantes, Rijswijk